

KAZYS VEVERSKIS-SENIS
1913 12 09–1944 12 28

Paminklinis akmuo Lietuvos laisvės armijos (LLA) steigėjui ir vyriausiajam vadui Kaziui Veverskiui-Seniui, žuvusiam 1944 m. gruodžio 28 d. Kauno aps. Raudondvario vls. ties Aukštutinių Kaniūkų ir Žemutinių Kaniūkų riba, atminti. Atidengtas 2001 m. liepos 7 d. brolio Aleksandro Veverskio ir brolienės Janinos Veverskienės rūpesčiu. Jurbarko r. Veliuonos sen. Veliuonos mstl. K. Veverskio ir Žemdirbių g. kampas. Bendras paminklo ir atminimo lentos vaizdas. V. Almonaičio nuotr., 2007 m.

Kazys Veverskis gimė 1913 m. gruodžio 9 d. Kauno aps. Veliuonos vls. Kalvių k. ūkininkų Stasio ir Uršulės Veverskių šeimoje. Be Kazio, dar augo Natalija (g. 1915 m.), Pranas (g. 1916 m.), Bronius (g. 1918 m.), Albinas (g. 1919 m.), Vytas (g. 1920 m.), Domicėlė (g. 1922 m.), Aleksandras (g. 1923 m.), Aldona (g. 1925 m.) ir Stasys (g. 1928 m.)

K. Veverskis buvo valingas ir užsispyręs žmogus, savarankiškai siekęs mokslo ir įgijęs išsilavinimą: baigė Kauno „Aušros“ berniukų gimnaziją, vėliau mokėsi Kauno karo mokykloje, bet nebaigė, nes jam nepatiko jos tvarka, ir įstojo į Vilniaus universitetą – studijavo Teisės fakultete. Buvo studentų ateitininkų korporacijos „Kęstutis“ pirmininkas.

1940 m. K. Veverskis pabėgo į Vokietiją. Gyveno internuotų asmenų stovykloje Tilžėje, vėliau Berlyne. Iš Berlyno pabėgo ir 1941 m. rugpjūčio mėn. grįžo į Lietuvą. Vėl studijavo Vilniaus universitete. Vokietijoje nukentėjęs nuo vokiečių, Lietuvoje nusprendė steigti karinę organizaciją, kuri būtų nesusijusi su vokiečių struktūromis ir kurios koviniai daliniai taptų būsimosios Lietuvos kariuomenės branduoliu. K. Veverskis su tokiu pasiūlymu kreipėsi į įvairias organizacijas, tačiau paramos nesulaukė. Tada jis parengė bendrą programą ir, negalėdamas remtis vien savo autoritetu (visuomenei ir kariniams sluoksniams jis buvo mažai žinomas), subūrė studentų grupę, kuri įsipareigojo į šią organizaciją telkti visus savo pažįstamus. Daugiausia žmonių subūrė pats K. Veverskis, važinėdamas po visą Lietuvą, bet nesistengdamas atskleisti savo vaidmens organizacijoje. 1941 m. gruodžio 13 d. K. Veverskis Vilniuje įkūrė Lietuvos laisvės armiją (toliau – LLA) – karinę ir politinę pasipriešinimo organizaciją, siekusią visos tautos ginkluotu sukilimu iškovoti Lietuvos nepriklausomybę. 1943 m. pirmojoje pusėje buvo įkurtos 4 LLA apygardos: Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio. Kiek vėliau dar buvo įkurta Telšių apygarda. K. Veverskis vadovavo Vilniaus apygardai ir buvo LLA vyriausiasis vadas, kuris per centrinį štabą vadovavo apygardų štabams, o šie – apskričių štabams. Šiaulių apygardos vadas ltn. Adolfas Eidimtas apibūdino jį kaip išmintingą, logiškai mąsčiusį vadovą, iš prigimties turėjusį stiprią valią, kuri kartais virsdavo nepalenkiamu užsispyrimu. 1944 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. 21 LLA buvo padalinta į du sektorius: OS (organizacinį) ir VS (veikiantį, pavadintą „Vanagais“). Abi šios organizacijos dalys buvo glaudžiai susijusios ir subalansuotos taip, kad prioritetine tapo „Vanagai“ – partizanų būriai, vykdantys reguliariosios kariuomenės funkcijas, nes pagrindinė LLA nuostata buvo ta, kad tik patiems ir tik ginklu įmanoma atgauti nepriklausomybę. Vanagų organizacijos, kurią kuriant K. Veverskis aktyviai dalyvavo, vyriausioji būstinė (štabas) buvo įsteigta Žemaitijoje, prie Platelių ežero, Plokštinės miške. Čia 1944 m. vasarą veikė karinė mokomoji LLA „Vanagų“ stovykla, į kurios atidarymą buvo atvažiavęs ir K. Veverskis. 1944 m. rugpjūčio mėn., kad įtvirtintų LLA autoritetą tarp politinių grupių, K. Veverskis kartu su generolu Motiejumi Pečiulioniu ir inžinieriumi Broniumi Snarskiu įkūrė Lietuvos gynimo komitetą, turėjusį vadovauti visoms besipriešinančio krašto pajėgoms, dalyvavo rengiant LLA programinius dokumentus. Sovietų kariuomenei užėmus visą Lietuvą, K. Veverskis grįžo į tėviškę.

1944 m. gruodžio 28 d. K. Veverskis kartu su ūkininku Boleslovu Gedučiu arkliais tarsi bulvių maišus, iš viršaus apkrautus malkomis, vežė Kauno pogrindžiui LLA dokumentus: Vanagų štabo įsakymus ir kitus raštus apie pogrindinės veiklos organizavimą, 1944 m. gruodžio 5 d. laikraštį „Laisvės karžygys“. Ties Raudondvariu, kairiajame upės šlaite prie sugriauto tilto per Nevėžį, juos sustabdė Raudondvario miestelio milicija ir stribai, norėdami patikrinti dokumentus. K. Veverskis turėjo dokumentus Jono Medelio pavarde, tačiau, įvertinęs iškilusį pavojų, puolė bėgti į šlaitą, kur buvo nušautas. Stribai ir milicija aptiko 3556 egzempliorius LLA parengtų įsakymų, laikraščių ir kitų dokumentų. Lietuvos ypatingojo archyvo NKVD–NKGB operatyvinės grupės 1944 m. gruodžio 15 d.– 1945 m. sausio 30 d. ataskaitiniame pranešime rašoma, kad „užmuštasis buvo Kazys Veverskis, g. 1916 m, iš Kalvių kaimo, Veliuonos valsčiaus, LLA štabo narys“.

K. Veverskis palaidotas Raudondvario kapinėse. 1999 m. rugpjūčio 13 d. perlaidotas Kauno Petrašiūnų kapinėse.

K. Veverskio-Senio žūtis, per Lietuvą perėjęs frontas sukėlė tam tikrą sumaištį visose pasipriešinimo grandyse. Lietuvos gynimo komiteto veikla nutrūko, ryšius reikėjo užmegzti iš naujo. Būtent jų nebuvimas lėmė ne štabo atkūrimą, o kūrimą naujų štabų, kurie vis dėlto tęsė LLA veiklą ir stengėsi suvienyti kovojančias pajėgas. Dėl vadų žūties ar suėmimo, štabų likvidavimo LLA neteko organizacinio savarankiškumo, bet išliko gyva Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio (LLKS) struktūrose, norminiuose dokumentuose, laisvės kovų tradicijose, o svarbiausia – žmonėse. Daugelis LLA vadų bei „Vanagų“ karių tapo žymiais partizaninio judėjimo organizatoriais ir vadovais.

1997 m. vasario 14 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu K. Veverskis apdovanotas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinu (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Didysis kryžius), 1997 m. gruodžio 22 d. jam pripažintas kario savanorio statusas, 1998 m. gegužės 19 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu jam suteiktas brigados generolo laipsnis (po mirties).

1947 m. spalio 22 d. Kauno aps. Seredžiaus vls. Burbinės miške žuvo Kęstučio apygardos Žuvėdros rinktinės K. Puidoko kuopos partizanas brolis Albinas, tų pačių metų gruodžio 30 d. Jurbarko aps. Veliuonos vls. Pakalniškių k. žuvo šios apygardos Vaidoto rinktinės partizanai broliai Bronius-Vijoklis ir Vytas-Girėnas. Kiti broliai ir seserys buvo suimti ir kalinti lageriuose.

Parengė Rūta Trimonienė